

Society at a Glance: OECD Social Indicators 2005 Edition

Summary in Hungarian

Pillantás a társadalomra: OECD társadalmi mutatók 2005. évi kiadás

Összefoglalás magyarul

A különböző gazdaságok fejlődési szintjének összehasonlítása gyakran kizárólag a gazdasági dimenzióra összpontosít, a nemzeti termelés (például a GDP és az 1 főre jutó GDP) vizsgálatával. A rendelkezésre álló gazdasági erőforrások mennyisége nyilvánvalóan befolyásolja az életszínvonalat, és a kormányok közszolgáltatás-nyújtási képességét, azonban számos egyéb olyan mutató létezik, mely a társadalmi fejlődés tágabban értelmezett mérésére, valamint a különböző országok kormányai és társadalmi rendszerei által, az állampolgáraik lehető legszélesebb körének életminőség-javulása érdekében elért haladás mérésére használható. A *Pillantás a társadalomra* az OECD társadalmi mutatókról kétévenként megjelentetett kiadványa, mely megkísérli kielégíteni a mennyiségi bizonyítékok iránti egyre növekvő igényt, melyek megmutatják, hogy társadalmaink egyenlőtlensége növekszik-e, vagy csökken, egészségi állapota és kohéziója javul-e, vagy romlik. A kiadvány aktualizálja a korábbi kiadásokban foglalt egyes mutatókat, és újakat is bevezet – többek között a szubjektív jólét mérőszámát, melyre első alkalommal kerül sor.

A jelentésben szereplő mutatószámok azzal a szándékkal kerültek kiválasztásra, hogy fényt derítsenek két kulcskérdésre: meddig jutottak az OECD-országok a társadalmi fejlődés vonatkozásában, valamint ez milyen mértékben volt a kormányzatok vagy más társadalmi intézmények szándékos politikai cselekményeinek eredménye. A második kérdés nyilvánvalóan sokkal nagyobb kihívást jelent, mint az első (habár a vonatkozó adatok korlátozott elérhetősége mindkét esetben megnehezítette a helyzetet). Viszonylag egyszerű a társadalmi fejlődés politikai célokban testet öltő területeire (például munkanélküliség) vonatkozó mutatószámok vizsgálata, valamint a változások időbeli nyomon követése. Sokkal nehezebb annak megállapítása, hogy e változások milyen mértékben köszönhetők a kormányzati politikának. Ráadásul szükséges a célok eléréséhez igénybevett erőforrások figyelembe vétele is, valamint annak vizsgálata,

hogyan az eredmények igazolják-e a felmerült költségeket. Az országok közötti összehasonlítások fényt deríthetnek e kérdésekre. Például, megmutathatják, hogy a viszonylag magas szociális kiadásokkal rendelkező országok jobb szociális eredményt érnek-e el. Természetesen ez nem nyújt magyarázatot arra vonatkozóan, hogy egyes országok miért érnek el gyengébb eredményeket, mint mások, még kevésbé nyújt megoldási javaslatot, viszont kiemelhet olyan területeket, ahol fejlesztés szükséges.

A rendelkezésünkre álló nagyszámú, különféle szociális mutató könnyebb megértése érdekében a *Pillantás a társadalomra* öt fő kategóriára osztja őket. **Az első a társadalompolitika működését meghatározó környezet általános háttérmutatóiból áll** (például jövedelemszintek és népességszerkezet). Ezek a mutatók jellemzően nem szerepelnek a társadalompolitika közvetlen céljai között, legalábbis rövid- és középtávon, viszont befolyásolják annak hatékonyságát. Például, az idősek össznépeségén belüli aránya nem egy közvetlen politikai cél, de jelentősen befolyásolja azt, hogy a politika hogyan hat az idősek életszínvonalára és a felmerülő költségekre.

Idesorolt mutatók: egy főre eső nemzeti jövedelem; kor-függőségi ráta; termékenységi ráták; külföldi és külföldi születésű népesség; házasságkötések és válások.

A maradék négy kategória olyan mutatók átfogó csoportja, amelyek azért kerültek kiválasztásra, hogy tükrözzék a szociális politika fő céljait: **önfenntartás, méltányosság, egészségügy és társadalmi kohézió**. E kategóriák mindegyike két fő mutatótípust tartalmaz: a jelentésben a „társadalmi helyzet” mutatóiként kategorizált mutatókat, amelyek a különböző politikai célok (munkanélküliség, szegénységi szintek stb.) alakulását követik nyomon, valamint azokat, melyek azt szemléltetik, hogy mit tesz a társadalom ezen célok eléréseért (a „társadalmi válasz” mutatóiként kategorizálva). Az utóbbi a kormányzati politika álláspontjára vonatkozó mutatókat tartalmazza, de közöl adatokat a magánszektor és a nem kormányzati szervek (NGO-k) tevékenységéről, ami például a magánnyugdíjak alakulásának mutatóiban, valamint az egyének és családok idősek és gyerekek gondozása érdekében tett lépéseire vonatkozó mutatókban jelenik meg. A válasz mutatók és a státusz mutatók összehasonlítása némiképp utal a politika hatékonyságára, bár meg kell jegyezni, hogy a használt definíciókban és a rendelkezésre álló adatokban fennálló különbségek miatt a számok nem teljesen vethetők össze az egyes országok között. Ezenkívül, kevesebb jó minőségű társadalmi válasza utaló mutató van, mint társadalmi helyzetre utaló mutató. Ez a köz- és magánlépéseket leíró adatgyűjtés javításának szükségszerűségét sugallja, beleértve a szociális magánkiadásokra és a munkaadóktól és NGO-któl társadalmi juttatásokban és szolgáltatásokban részesülő emberek és háztartások számára vonatkozó információkat is.

A mutatók számos esetben több kategóriába is tartoznak. Például a segítség nélküli megélhetés képessége a társadalmi kohézió, az önfenntartás és az egészség egyik mutatója; hasonlóképpen, a gyógyszerhasználat, valamint a rossz egészségi állapot a társadalmi kohézió hiányát jelezheti. A mutatók ismételt felsorolása helyett a jelentés részletezi az egyes kategóriákra jellemző mutatókat, és kereszthivatkozásokkal utal olyan egyéb, oda is vonatkozó mutatóra, melyek máshol kerültek felsorolásra.

Önfenntartás: Minden társadalombiztosítási rendszer finanszírozásának alapja a dolgozó emberek hozzájárulása, és a szociális juttatásokra való jogosultságot legtöbbször korábbi foglalkoztatási és/vagy hozzájárulási igazolásokhoz köti. A munka a társadalom egésze részére nyújtott előnyökön kívül gazdasági erőforrásokat, identitást, társadalmi kölcsönhatást és státuszt teremt az egyének és családjaik számára. A munkanélküliség nyilvánvalóan ellentétes hatással bír. A nők – különösen az anyák – munkaerőpiaci részvétele országonként jelentős eltéréseket mutat; egyrészt társadalmi különbségeket, másrészt azon intézkedések hatékonyságát tükrözve, melyeknek célja elősegíteni, hogy a nők össze tudják egyeztetni munkájukat és háztartásbeli kötelezettségeiket. Ezen túlmenően, a hosszú távú munkanélküliség számos országban továbbra is magas marad, és sok fiatal szembesül nehézségekkel az iskola és a munka közötti átmenet során. E problémák gyakran az alacsony képzettségű munkaerőt érintik, akik nagyobb valószínűséggel válnak munkanélkülivé, vagy keresnek kevesebbet, mint jobban képzett társaik.

Az e problémákra adott társadalmi válasz hagyományosan kombinálja a munkanélkülieknek nyújtott készpénzbeli juttatásokat olyan politikákkal, melyek célja a munkavégzéssel szembeni akadályok – például képzési tervekkel való – leküzdése. Rossz tervezés esetén e két intézkedés csomag ellentmondhat egymásnak: a nagylelkű munkanélküli segélyek csökkenthetik a munkába állás pénzügyi ösztönzőit, gyakran azonban nem elég nagylelkűek ahhoz, hogy kedvezményezettjüket kihúzzák a szegénységből. Ráadásul a szociális védelmi rendszerek által előidézett adóteher hátrányosan befolyásolhatja a munkaerőpiaci keresletet.

***Idesorolt társadalmi helyzet mutatók:** foglalkoztatás; munkanélküliség; munkanélküli háztartások; dolgozó anyák; tanulmányi előmenetel; nyugdíjazási kor; inaktív fiatalok.*

***Idesorolt társadalmi válasz mutatók:** gazdaságilag inaktívoknak nyújtott juttatások; utolsó mentsvár juttatások.*

Méltányosság: A méltányosság sok szempontból vizsgálható, többek között a szociális szolgáltatások, a gazdasági lehetőségek és az eredmények hozzáférhetőségében kifejezve. Jelentősen eltérnek az azzal kapcsolatos vélemények, hogy az országokon belül és az egyes országok között pontosan mivel jár az erőforrások, illetve a lehetőségek igazságos elosztása. Ennélfogva nem meglepő, hogy nehéz részletes információt szerezni a méltányosság összes szempontjáról, és a bevett mutatók többsége pénzügyi egyenlőtlenségeket tükröz.

A szegénység, az egészségügyi és más szociális szolgáltatásokhoz való korlátozott hozzáférés, valamint az olvasottság és tanulmányi előmenetel alacsony szintje szoros összefüggésben áll egymással (valamint fent, az önfenntartás kategóriájába bevett foglalkoztatási mutatókkal). A munkaerőpiaci feltételek is fokozzák a speciális csoportok – különösen a munkanélküliek gyerekei – esetében a méltánytalansággal szembeni aggodalmakat. Ezenkívül az idősek egyes csoportjai (különösen a saját nyugdíjjogosultság nélküli, idősebb hölgyek) aránytalanul ki vannak téve a szegénységnek.

A szociális védelmi rendszerek azok a fő eszközök, amelyek által a politikusok a méltányosság iránti, fent említett aggodalmakra válaszolnak. Minden OECD-országban kifejlesztettek (vagy jelenleg fejlesztenek) olyan szociális védelmi rendszereket, amelyek a társadalmon belül újraelosztják az erőforrásokat, és biztosítják az egyéneket különböző, előre nem látott kiadásokkal szemben. Ez általában szociális közkiadások formáját ölti, de a háztartások hozzáférhetnek a magánszektoron vagy az adórendszeren keresztül nyújtott szociális juttatásokhoz is. Ezen erőforrások nagy részét az összes OECD-országban a nyugdíjazást követő jövedelem biztosítására szánják, ezért ez a csoport az öregkori nyugdíjak jelenlegi szintjének és a jövőben nyugdíjba menők várható nyugdíjjövedelmének a jelenlegi nyugdíjszabályok szerinti mutatóit tartalmazza.

Idesorolt társadalmi helyzet mutatók: szegénység; jövedelem-egyenlőtlenség; gyerekszegénység; idősebbek jövedelme.

Idesorolt társadalmi válasz mutatók: szociális közkiadások; szociális magánkiadások; összes szociális kiadás; jelenlegi öregkori nyugdíjak; várható nyugdíjjövedelmek.

Egészségügy: A szociális és egészségügyi feltételek közötti kapcsolat igen szoros. Az életszínvonal-növekedés az egészségügy jobb hozzáférhetőségével és az orvosi technológia folyamatos fejlődésével társulva hozzájárult az egészségi állapot jelentős javulásához. Az egészségügyi feltételek terén fennálló egyenlőtlenségek azonban továbbra is jelentősek maradnak, s a szegényebb országok jellemzően rosszabb egészségügyi adatokkal rendelkeznek. Az országokon belül általában a társadalom egyes leghátrányosabb csoportjainak – a szegények, a kevésbé képzettek és az állástalanok – sora megy a legrosszabbul. Ennek eredményeképpen előfordulhat, hogy bár egyes népességekategóriák egészségi állapota nem javul, a nemzeti egészségi mutatók mégis javulást mutatnak.

A politikai választ mérő lehetőségek korlátozottak, de közéjük tartozik az összes egészségügyi kiadás és az azon idősök aránya, akik hosszú távú, intézményekben végzett gondozásban vagy otthoni köztámogatásban részesülnek. Azonban itt is nehéz különválasztani az egészségi állapotot egyéb szociális körülményektől, például a munkanélküliségtől vagy a nem megfelelő lakóhelytől.

Idesorolt társadalmi helyzet mutatók: várható élettartam; az egészségi állapotnak megfelelően várható élettartam; csecsemő-halandóság.

Idesorolt társadalmi válasz mutatók: összes egészségügyi kiadások; hosszú távú gondozás.

Társadalmi kohézió: A társadalmi kohézió elősegítése és a társadalmi kirekesztés ezzel egyidejű legyőzése számos OECD ország szociális politikájának fő céljai. Azonban sem a társadalmi kohézióra, sem pedig a társadalmi kirekesztésre nincs egyöntetűen elfogadott definíció, ami annál inkább megnehezíti a megfelelő mutatók kiválasztását. Az egyik megközelítés szerint olyan mutatókat kell megvizsgálni, amelyek kifejezik azt, hogy az állampolgárok milyen mértékben vesznek részt a társadalomban,

és mennyire elégedettek napi tevékenységükkel. Ennek két fontos aspektusa a másokkal való kapcsolat gyakorisága, valamint a csoportokban és szervezetekben való tagság. A szubjektív felmérések adatai szintén fontos „közvetlen” mutatói az egyéni jólétnek, valamint a társadalom egészét jellemző kohézióknak. Ez a mutató első alkalommal került be a *Pillantás a társadalomra* című kiadványba.

Az öngyilkossági ráták és a droghasználat, valamint az ehhez kapcsolódó halálesetek nem csupán az egyének összeomlására mutatnak rá, hanem a társadalmi kirekesztés kockázataira is. Hasonlóképpen, a tizenéves korban születés gyakorisága is jelezheti a társadalmi kirekesztés és a társadalmi gondok hatását az érintett anyák – akik általában képesítés megszerzése nélkül otthagyják az iskolát, és a munkaerőpiacra lépéskor szembesülnek az akadályokkal – valamint gyermekeik számára egyaránt.

A megfelelő válasz mutatók kiválasztása sokkal nehezebb. Kevés politika irányul kifejezetten a társadalmi kirekesztés következményeinek enyhítésére vagy orvoslására. Ennek megfelelően, a szociálpolitika egyéb vonatkozásaihoz kapcsolódó összes politika (önfenntartás, méltányosság és egészség) is hatással lesz a társadalmi kohézióra.

Idesorolt szociális helyzet mutatók: szubjektív jólét; társadalmi elkülönülés; csoporttagság; tizenéves korban születés; droghasználat és az ehhez kapcsolódó halálesetek; öngyilkosságok.

© OECD 2005

Ez az összefoglalás nem hivatalos OECD fordítás.

Ez az összefoglalás abban az esetben másolható,
ha megemlítsre kerül az OECD szerzői joga és az eredeti kiadvány címe.

**A többnyelvű összefoglalások az eredetileg angol ill. francia nyelvű
OECD kiadványok kivonatos fordításai.**

**Az OECD Online Könyvesboltbandíjmentesen állnak rendelkezésre:
www.oecd.org/bookshop/**

További információ kérhető a Közügyi és Kommunikációs Igazgatóság
Jogi és Fordítási Csoportjától.

rights@oecd.org

Fax: +33 (0)1 45 24 13 91

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal
75116 Paris
France

Látogasson el honlapunkra: www.oecd.org/rights/

